

I R O D A L M I T Á J É K O Z T A T Ó

Az egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ebben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. Ezzel a könyvtáros egyéb munkáját kívánjuk megkönnyíteni. E kis bibliográfiák alapján ajánlhat műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájukat, ha esetleg az ismertett mű nincs meg a könyvtárban.

P O L I T I K A I M Ű V E K

MAO CE-TUNG VÁLOGATOTT MŰVEI, III. KÖTET

Szikra

E kötet Mao Ce-tung elvtárs 1939 májusától 1941 májusáig írott műveit tartalmazza. Ebben az időszakban a japán intervenció ellen küzdő Kína helyzetében további fontos változások mentek végbe.

A legfontosabb kérdés Kína egész politikai életében a nemzeti függetlenség és a demokratikus szabadságjogok kivívása, a japánok feletti győzelem és a nemzeti egységfront megszilárdítása volt. Ahhoz, hogy e kérdéseket a párt sikerrel megoldhassa, világosan látni kellett a kínai társadalomban rejlő ellentmondásokat és alaposan ki kellett elemezni a forradalom sajátos vonásait. Ezt a feladatot Mao Ce-tung elvtárs első sorban »A kínai forradalom és a Kínai Kommunista Párt«, »Az új demokráciáról« stb. című műveiben végezte el. Megmagyarázta, mik az okai annak, hogy a feudális Kína félfudális, félgyarmati országgá változott, s ebből vezette le a kínai társadalom fő ellentéteit. »... A kínai társadalom fő ellentétei — az imperializmus és a kínai nép közti ellentét, valamint a feudalizmus és a néptömegek közti ellentét. Vannak persze más ellentétek is... Ezeknek az ellentéteknek a harca és kiéleződése elkerülhetetlenül megszüli a forradalmi mozgalmat és ez a mozgalom napról napra fejlődik. Az új és legújabb idők nagy kínai forradalma ezeknek a fő ellentéteknek alapján keletkezett, s most ezeknek alapján fejlődik« (162. old.). A forradalomnak tehát elsősorban az imperializmust és a feudalizmust kellett felszámolnia; ehhez pe-

dig az első lépés a japánok szétzúzása volt.

Mao Ce-tung a marxizmus-leninizmus tanításai alapján, a konkrét kínai viszonyokat figyelembe véve meghatározta a munkásosztály és a KKP viszonyát a különböző társadalmi csoportokhoz — többek közt a nemzeti burzsoáziához is. A nemzeti burzsoázia kérdésének elemzésével Mao Ce-tung bebizonyította, hogy a legbonyolultabb viszonyok között is biztos kézzel tudja alkalmazni a marxizmus tételeit.

Ugyancsak »A kínai forradalom és a Kínai Kommunista Párt« és »Az új demokráciáról« című műveiben, Mao Ce-tung alkotóan továbbfejlesztette a marxizmus-leninizmusnak azokat a tételeit, amelyek az imperializmus korának változásaival, a szocializmus győzelmes fejlődésével, a gyarmati és függő országok forradalmainak jellegével, valamint a forradalom során megszülető forradalmi hatalom tartalmával és az új politikai renddel foglalkoznak. Ezekben a műveiben dolgozta ki Mao Ce-tung azokat az irányelveket, amelyek a Kínai Népköztársaság jelenlegi fejlődését, a kapitalizmusból a szocializmusba vezető átmeneti időszak sajátosságait meghatározzák. Megállapította a kínai forradalom fejlődésének szakaszait (polgári demokratikus forradalom — szocialista forradalom) és e szakaszok kölcsönös viszonyát gazdasági, társadalmi és kulturális vonatkozásokban egyaránt.

Végül, a cikkek egy csoportja (»A Szovjetunió és az egész emberiség érdekeinek egysége«, »Sztálin — a kínai nép barátja« stb.) azzal a fontos szereppel foglalkozik, amelyet a Szovjetunió a béke védelmében, az egész haladó emberiség harcában, a kínai nép s általában minden gyarmati és függő sorban levő nép küzdelmében betöltött. (N. G.)

VAJDA JÁNOS VÁLOGATOTT POLITIKAI ÍRÁSAI

Művelt Nép Könyvkiadó

A könyv része annak a széles körben folyó kutatómunkának, amely a XIX. és XX. századi magyar irodalom nagy alakjainak folyóiratokban, kéziratokban rejtve porosodó írásait összegyűjti és közel hozza irodalmunk és történeti múltunk tanulmányaihoz. Mindezen, sokszor egész korszakot meghatározó írásoknak felszínre bukkanása lesz az alapja a majd csak ezután megírható magyar irodalomtörténeti kézikönyveknek és az egyes írókról szóló nagyigényű monográfiáknak. Vajda János politikai írásai is így lappantak, napjainkig összegyűjtetlenül és észrevétlenül, hiányukkal adva lehetőséget az író igazi jelentőségének félremagyarázására.

A felszabadulás előtti irodalomtörténet-írás éppen ezeknek a politikai cikkeknek elhallgatásával, vagy ismerete nélkül könyvelhette el Vajdát Széchenyi tanítványának a társadalom fejlődésének bírálatában. Vajda János az 1860-as évektől elsősorban mint politikai újságíró kereste kenyerét, és saját bevallása szerint, mintegy háromezer cikket írt. Irodalmi munkásságának szerves részét alkotják ezek a cikkek s bennük korának nagy eseményeihez: a szabadságharchoz, a kiegyezéshez, a párizsi kommünhöz, s a kort által fogó nagy társadalmi kérdésekhez: az iparosodáshoz, a nemzetiségi kérdéshez és az ébredő munkás- és paraszt-mozgalmakhoz való viszonya tárul elénk.

E cikkek ismeretében helyezhetjük még inkább biztos és részletes indokolással Vajda Jánost összekötő kapocsként, két forradalmi költőnk, Petőfi és Ady közé. Hajlíthatatlan és következetes demokratizmusa és hazafisága méltóvá teszi erre a helyre.

Tanulságos azonban megfigyelni, hogy a korszak két nagy tényezőjének: a nemzeti elnyomás és a fejlődő kapitalizmus keresztüztüében, s e kettőn túl, a magyarországi nemzetiségek problémájának bonyodalmában, miként helyezi, őszinte vívódásában, a hangsúlyt hol az európai, a nemzetközi haladás ügyére, hol a nemzeti önállóság megvalósítására. Keresi az osztályt, amely alkalmas lehetne az ország helyes vezetésére. Túllép a

köznemességén, de csakhamar a polgárságon is.

A párizsi kommünről írt tudósítása bizonyítja a munkásosztály küldetésének felismerését. »Miután a születési rang középkori terhén némileg könnyítettek, most a tőke és a nagy vagyon nyomásán szeretnének könnyíteni. Ez pedig nem helyi, de országosnál is nagyobb, valódi világméretű...« A kommün erőszakos leveretése, a magyar munkásmozgalom kezdeti állapota és a szegényparaszt-mozgalmak szörványossága még csak arra a kijelentésre készíti, hogy mindez »tagadhatatlanul egy kissé korán jött«. Sajátságos hazai viszonyaink következtében nem juthat el a vele egykorú orosz demokraták radikalizmusáig.

A nem közvetlenül politikai témájú cikkekben a művészet és az irodalom feladatait tárgyalja a terjeszkedő kapitalista kultúra lélekmérgező, elidegenítő, gépies és mennyiségi hatásokra törekvése elleni védelmül.

A kötet anyagának válogatása és a cikkek sorsát és részletes ismertetését tartalmazó bevezetés Komlós Aladár, az irodalomtudományok kandidátusának munkája. (Bernáth István)

Vajda János válogatott művei. Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta: Komlós Aladár. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1951. 344 old. I t. (Magyar klasszikusok.)
Vajda János válogatott prózája és költeményei. Rubinyi Mózes bevezetésével. Bp.: Franklin (1948.) 173 old.

S Z É P I R O D A L M I M Ű V E K

Móricz Zsigmond

A KIS VÖRÖSHAJÚ

Szépirodalmi Könyvkiadó

A 20—30-as évek napisajtójának papírtömegeiben kallódott eddig e kötet majdnem hatvan novellájának, karcolatának legtöbbje. Egyikük sem reprezentatív mű, de a nagy író művészi magatartása valamennyiből kitűnik. A címetadó kisregény: *A kis vöröshajú* pl. inkább egy meg nem írt regény enagyolt vázlata. Egy felvidéki kisvárosban műkedvelő előadásra készülnek a fiatalok. Szerelmek szövődését látjuk, szinte édeskészen ábrázolva. Mégis, amikor már-már azt hisszük, hogy Móricz tehetségéhez méltatlan témához nyúlt, egy merész, de

nagyon természetes fordulat visszaránt bennünket a valóságba: holmi diákpárbaj ürügyén az előkelőségek betiltják az előadást, végét vetik a fiatalok idilljének, a »szerelem demokratizmusa« által elmosott kaszthatárok ismét szigorúan meghúzatnak, vége a »rangon aluli« kapcsolatoknak, de — a boldogságnak is... Így a kötetnek ez a művészileg legkevésbé érett írása is megadja a móríci alaphangot: az ember jönak és szabadnak születik, de egy hazug és embertelen társadalomban nem maradhat az.

A *Családi kör* c. fejezet novelláiban többnyire gyermekkori élményeit dolgozza fel az író: a jóra való igyekvés és a mostoha, fojtogató életforma küzdelmének megannyi példája. — A következő írások (*Kibirhatalom!* c. fejezet) éle főként azok ellen irányul, akik ügyszólván ennek az életformának a »termékei«: gerinctelen, szűkkeblű, önző nyárspolgárok, de akik az élet kérlelhetetlen dialektikájának törvénye szerint maguk is, még tovább zorítják, embertelentik az amúgyis hazug világot. — Az *Úr a tornácon*: jobbára maga az író, aki leányfalusi házában éli meg a háztulajdonos konfliktusait a dolgozó emberrel; napszámosok, kisiparosok ravaszkodnak az úr ellen, egymásra acsarkodnak kenyéririgységükben... Apró konfliktusok, de Móríc mintha azt mondaná velük: huncutok vagytok, mert másképp nem győzitek az életet és én — cinkosotok vagyok.

Az írások utolsó csoportjában (*Életnek vize*) a vezérmotívum leggazdagabb és helyenként tragikussá mélyített variációja csendül meg. A *kis vöröshajúban* megtudtuk, miért nem boldog az ember. Itt megtudjuk, mire képes, ha nem lehet boldog. A büntetőjogban nem ismert, de Móríc zsenialitásával annyiszor ábrázolt »boldogságvágyból elkövetett cselekedetekről« van szó. Családi perpatvarok, egymás gyöttrése, kétségbeesett duhajkodások, szerelemfáltésből elkövetett erőszakoskodások, sőt gyilkosságok alján itt sosem titokzatos lélektani okok rejlenek, hanem mindig az ember veleszületett boldogságvágya torzul el, fordul visszájára, amikor beleütközik a korabeli társadalom korlátaiba. (Lékay Ottó)

Móríc Zsigmond: *Elbeszélések*. 1900—1912. Sajtó alá rendezte és összeállította Nagy Péter és Vargha Kálmán. III. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1953. 545 old. 1 t. (Móríc Zsigmond összegyűjtött művei.)

Móríc Zsigmond: *Elbeszélések*. 1913—1915. Sajtó alá rendezte Illés Endre. III. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1953. 550 old. 1 t. (Móríc Zsigmond összegyűjtött művei.)

Móríc Zsigmond: *Elbeszélések*. 1916—1919. Sajtó alá rendezte Illés Endre. III. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1953. 420 old. 1 t. (Móríc Zsigmond összegyűjtött művei.)
Móríc Zsigmond: *Egyszer jóllakni*. Válogatott elbeszélések. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1952. 141 old. (Szépirodalmi kis-könyvtár 49.)

Illés Béla:

HONFOGLALÁS (III. KÖTET)

Szépirodalmi Könyvkiadó

Illés Bélát írói hangja, fordulatossága, mesészővése, gazdag humora nyomán az olvasó a mikszáthi elbeszélőművészet folytatójaként ismeri. Illés Béla elbeszél. De történelmet beszél, s ez a sajátosan egyszerű, közvetlen stílus mégcsak mélyíti, szélesíti, valóságosabbá teszi regényeinek történelmi méreteit. A »Honfoglalás« című regényének három kötetében három év történetét beszéli el az író. A magyar nép történelmének legvéresebb, legmegalázottabb, legkétségbeejtőbb, de ugyanakkor a szabadság, a jobb élet utáni évszázados álom megvalósulását beérlelő három esztendőét. A voronyezsi ütközettől az ország felszabadulásának napjainig eltelt időt bontja ki hatalmas történelmi körképben.

A »Honfoglalás« most megjelent harmadik kötete 1944 szeptemberével indul néhány száz kilométerre a magyar határtól és 1944 szilveszterének éjszakáján fejeződik be egy magyar kisvárosban, Jászapátiban. Ami közben, alig négy hónap alatt történik: maga a honfoglalás. Az előző két kötet arról szól, ami megelőzte s ami nélkül nem történhetett meg a honfoglalás: a szovjet hadsereg hősi harcairól a Dontól a Kárpátokig és a magyar hadifoglyok öntudatra ébredéséről. Ez a kötet a honfoglalás utolsó szakaszát beszéli el attól a perctől, hogy Bálint Géza szovjet őrnagy parancsot kap a Szovjet Hadsereg magyar nyelvű lapjának megjelentetésére. A Magyar Újság és szerkesztősége (a szovjet hadsereg magyar tisztjei és volt hadifoglyok) ezzel bekerül az események forgatagába, a felszabadító csapatokkal együtt lép a haza földjére, krónikása és részvevője lesz a történelmi napoknak.

Illés Béla izgalmas cselekményszövése ép általa válik hiteles korréppé, hogy Bálint Géza, mint a Magyar Újság szerkesztője, jelen van minden sorsdöntő eseménynél, s vele és rajta keresztül az

olvasó előtt ismeretessé válnak a magyar nép sorsára ható legkülönbözőbb történelmi erők. A kötetnek minden jelenetén átizzik a szovjet kormány és a harcoló szovjet nép szilárd óhaja, hogy minden nép és köztük a magyar nép is független, szabad és gazdag legyen, mert igazán szabad népek között nincs és nem is lehetséges ellenségeskedés. Ennek a mágasztos szándéknak akarnak gáncot vetni 1944 őszének baljós, nehéz napjaiban a budai Várból kormányzó hazaárulók, a horthy-hadsereg korrupt tisztikara és a fegyverszüneti tárgyalásokra Moszkvába érkezett, egymással a hatalomért marakodó, német és angol kém-szolgálatban álló horthy-tábornokok. De a nép, a gyárak, a bányák, a földek népe szerte a felszabadult területen már gyülekezik az illegalitásból kilépett kommunista párt köré és munkájuk nyomán megkezdődik az igazi honfoglalás. A könyv legszebb részei, ahol az egyszerű munkás és paraszti hősök megteszik az első lépéseket, hogy az elpusztított, kifosztott országot felemeljék elesettségéből. Az igazi hazafiakat éneklj meg bennük költői hangon az író, akik nyomorból, háborúból alig szabadultan fognak össze az új haza, a nép hazájának felépítésére. (Várnai Vilmos)

Illés Béla: **Honfoglalás**. I. kötet. Regény. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1952. 213 old.

Illés Béla: **Honfoglalás**. II. kötet. Regény. Bp.: Szépirodalmi Kk. 208 old.

Illés Béla: **Kárpáti rapszódia**. 1. Új bor. 2. Erdői emberek. 3. Zsatkovics Gergely királysága. 7. kiad. Bp.: Szikra, 1950. 600 old.

Illés Béla: **Fegyvert s víztét énekek**. 6. kiad. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1952. 153 old.

Illés Béla: **A vígszínház csata**. 4. kiad. Bp.: Révai, 1950. 124 old.

Beczássy Judit:

RÓZSADOMB

Szépirodalmi Könyvkiadó

Beczássy Judit neve nem új az olvasók számára. Most, egy ideig tartó hallgatás után, új, mai témájú könyvvel lép elő. Ez a kötet elbeszéléseket tartalmaz, melyek valamennyien a Rózsadombon játszódnak le: innen a mű címe is.

A kilenc elbeszélés közül legsikerültebb a »Gyermekrablás« és a »Panoptikum«. — Az elsőben új lakó kerül a Borkor-utca egyik munkáslakta házába: Herendy méltóságos asszony, kislánya-

val. Nem szívesen fogadják a nem közjük való asszonyt, aki lenézi őket, nem áll szóba velük és azonkívül úgy érzik: méltatlanul jutott a megüresedett kis lakáshoz. Az ellenszenv csak nő, amikor megfigyelik életmódját és látják, hogy az asszonyhoz két férfi is jár: egy fiatal, akire mindenét rákölti és egy idősebb, aki gyantús üzelmekkel foglalkozik. A kislánnyal — kit az anyja nemcsak elhanyagol, de mostoha módra bánik vele — titokban mindenki megbarátkozik és kalandos módon végül ki is lopják a házból, anyja káros környezetéből. A méltóságos asszonyt pedig rémhírterjesztés közben lefűleli a rendőrség, barátaival együtt. Ez volt tehát a gyermekrablás: a kislányt elrabolták az új élet számára, még mielőtt késő lett volna. — A »Panoptikum« egy estély alkalmából mutatja be a letűnt világ összes ellenszenves embertípusát, alkik az egész éjszakai erőltetett iramú mulatozás után reggel fáradtan és gyűrötten, megszegyenülve vonulnak haza a kialudt, munkába siető dolgozók lenéző pillantásainak keresztjében.

Valamennyi elbeszélés a mai kor érzékeny pontjaival, aktuális problémáival foglalkozik. A témák kikeresése mindig ügyes, de a megoldás gyakran jobban is sikerülhetett volna. Az alakok helyenként kissé papírizúék és túlságosan végletesek. Ez talán leginkább az »Angyalgyáros« c. elbeszélésében tűnik fel. A két orvosházaspár közül az egyik, a »befutott« orvos, többek között tiltott műtétek végzésével gyarapítja vagyonát és ehhez segítő- vagyis bűntársát keres. Naivitása túl nagy (és jelleméhez nem illő), amikor éppen ahhoz a fiatal orvoshoz fordul, kinek magának is három gyermeke van (sőt, már várják a negyediket!) és akinek felfogását egyúttlétük első tíz percében átláthatta. Ami az asszonyokat illeti — az egyiknek amerikai filmstílusú gardrobjá és a másik teljes és tökéletes érdektelensége minden ilyen »női hívság« iránt: egyformán túlzott és valóságérületlen. Általában a főalakok jellemzése körül vannak ilyen hibák, a mellékalakok sokkal sikerültebbek.

A könyv stílusa alkalmazkodik tárgyához, környezetéhez — néhol, úgy érezzük, túlságosan könnyed, itt-ott fecsegő. De ettől és többi hibától is eltekintve, olvasmányos, szórakoztató, sőt tanulságos mű. (Kovács Mária)

Kis Ferenc:

CSENDES DIADALLAL

Szépirodalmi Könyvkiadó

Nem sokat, hanem szépen kell írni. Ez vezette Kis Ferencet, amikor húsz esztendőös költői termését »Csendes diadallal« című kötetében az olvasó elé bocsátotta. Mindössze 38 verset tartalmaz kötet, nem sok ez, de a lényegét mondja s úgy, olyan forró hevülettel, ahogy csak kevesen. Számot vetett a költő az olvasó igényével, ezért válogatott szigorúan, ezért volt oly szűkmarkú a közel negyedszázadon írt verseinek válogatásában. Kis Ferenc a szavakkal is csinján bánik, mint a paraszt a garassal, mert nagyon értékesnek tartja a leírt szót. Egyetlen sornyi fölösleget, haszontalanságot le nem írta. A prológnak szánt kurta versében a fogalmazás művészi egyszerűségével azt is bejelenti, hogy mivégre írja verseit: »sose azért, hogy az időt töltsen, azért írok, hogy az ének frissen munkára meg harcra lelkesítsen«. Ebben a summás megfogalmazásban szinte benne van a költő programja is. Mindig tudja, hogy miről ír s azt is, hogy kinek a számára. A mindennapi, egyszerűnek látszó eseményekből csak azt emeli ki, ami a mondanivaló lényege. Verseiből szinte kivétel nélkül a becsületes emberek tisztasága, harci elszántasága csendül ki, csak az igazság, a meg nem alkuvás nevében hajlandó leírni a szót. A sorokat ösztönösen veti papírra s mégis a műgond iránti tisztelet vezeti minden sorát. Az angyalföldi ciklus, a börtönben írt versek mély emberi érzéseket kiváltó mondanivalója oly magasra emeli a költőt, a munkásosztály makulátlanul tiszta szándékú megszólaltatóját, hogy nem egyszer sikerül neki a legmagasabb fokon ábrázolni a munkásosztályt. Ez azért is nagy szó mert József Attila óta kevés költőre mondhatjuk ezt el. Kis Ferenc proletárköltő a szó nemes értelmezésében, az a költő, aki a külvárosok és gyárak néma harcosainak maradványos emléket állít költeményeiben. A kor, amelyben élt, úgy tárul elénk, mint megkötözött rab, de akinek fojtott lélekzetében már érződik a szabadság levegője; nem vesztette el reményét, a kilátástalanság sötétjében is mindig feltört valami kis derengés, fény a jövőbe:

»Láttam a célt az égigerő hullámok között az utat — dalolt a tűz a kazán mellett fűtőm, a munkás öntudat.«

A felszabadulás után Kis Ferenc ugyanazon a hangon mondja tovább most már örömét. De itt is bánni tud a szavakkal, nem sekélyesíti el verseinek mondanivalóját a »hurráköltészet« meggyőződés nélküli írja: »Csalhatatlan nem vagyok, de versem minden szava szívből jön, igaz, multamat se bárgyún, se öntelten nem szóptém, úgyis ragyog az.« Nem változott a hangja, mégis mintha most érne csak igazán költővé Kis Ferenc: a mondanivalók sűrűsödnek benne s ha ritkán szólal is meg, de mindig gyermeki lelkesedéssel veszi észre, hogy ez az öröm, a megváltozott világ öröme az övé is, mert ott van a nép szívében: »békét sugároz a tónak tükrén az aranyló nap« írja egyik legszebb versében. Összefoglalva, Kis Ferenc költészete új szín, új tartalom a szocialista líra gazdag tárházában. (Mátyás Ferenc)

Igor Newerly:

EGY BOLDOG ÉLET

Szépirodalmi Könyvkiadó

Igor Newerly: »Egy boldog élet« című regénye a lengyel nép történetének egy jelentős korszakát mutatja be. Nehéz időket, a két világháború közötti kemény húsz esztendőt, azt a korszakot, amelyben a lengyel munkásosztály legjobb fiai egyre elszántabban harcoltak a fasizmus ellen szemben. Történelem ez a könyv, de nem a történelemkönyvek száraz stílusában, hanem az ihletett regényíró tollán keresztül még a történelemkönyvnel is hitelesebben állítja elénk a két világháború közötti Lengyelország világát. És ezt a feladatot azért tudja megoldani, mert olyan hőseket ábrázol, akiknek az életén keresztül a kép tökéletes lehet, mindent feláró és mindent megmutató. Szcsenszny, a falusi ács fia nekiindul az országnak, hogy élni tudjon, s hogy meg tudja keresni azt a néhány zloty-t, ami erre elegendő. A woclaveki Cellulóze-gyárba kerül, ahol megismeri az ipari munkát, a munkássorsot, s kinyíló elméje egyre világosabban látja mindazt, ami körülötte történik. Munkásárulók és igazgatók, stréberek és sötétben tapogatózó szegényemberek világában kell neki elgázodni. S ő megtalálja az utat a mun-

kásmozgalomhoz, az illegális kommunista párthoz. Ettől kezdve életének minden tettét a pártért, a mozgalomért végzett munka irányítja.

Szcsenszny életét nem éreznék annyira hitelesnek, ha az író csak egyszerűen a mozgalomhoz való közeledés szempontjából ábrázolta volna. A regényben nem így történt. Egy rohanó, buktatókkal teli élet zajlik le előttünk, s Szcsenszny úgy küzd magát végig ezen az életen, mintha ahogy egy magános ember küzd az erdő szövevényes indáival, bozótszirtjeivel. Méltatlan szerelem és az emberi emberségében megalázó katonaság — nehéz akadály, de Szcsenszny-t nem kötik meg, hogy eljuthasson a teljes emberségig. S hogy a mozgalomban ez a remek jellem úgy tud harcolni, abban nem kis része van a regény másik nagyszerű figurájának, a mozgalomban tanítójának, majdani feleségének, Madzijának. Micsoda ragyogó nőalak, az öntudatos proletárnő eszményi figurája. Belevődik az ő alakja az ember emlékezetébe, segít abban, hogy élményszerűbben ismerjük meg ezt a történelmi korszakot. (Illés Jenő)

Veres Péter

ÚTKÖZBEN

Szépirodalmi Könyvkiadó

»Ország dolgáról, irodalomról« — jelzi Veres Péter könyvének alcíme. S az előszó bejelenti: »Olyan írásokat gyűjtöttem itt össze 1945-től máig, amelyeket nagyobb munkák írása közben, vagy azért írtam meg, mert a véleményemet kérték, vagy azért, mert nem kérték. Nem tanulmányok hát ezek, nem »essay«-k, hanem inkább csak »reflexiók«, vélemények...«

S noha az előszó szerényen vall a tartalomról, az Útközben félszáznál több véleménye változatos, gazdag világot ígér. Ezek az írások közeli és távoli tájakat kóborolnak be, kirándulnak a magyar irodalom régi korszakaiba, szólnak tájnyelvről, zenéről, békehárcról, népi hagyományokról, nehéz volna tartalmukat mind felsorolni, hisz Veres Péter minden életjelenség után szorgalmasan érdeklődik.

De, ha ezeknek az írásoknak a témája rendkívül változatos is, valamennyit

egybeköti írjuk kedves gondja: a nép szeretete. Szinte minden reflexióban ott a kérdés: milyenné kell lennie új életünknek, mit nyújt a szocializmus a népnek, különösen a parasztságnak, hogyan kell ábrázolni a munkát az irodalomban?

E reflexiókban sok a bölcs megállapítás, bátor szókimondás, értelmes rendszerezés, egy-egy okos gondolat, hosszú ideig ott rezeg az olvasóban. Következtetési általában világosak (ha néha terjedősek is), nyomom követhetők, elmefuttatásai igényesek, szenvedélyesek. Veres Péter tudja, hogy miért és mi ellen küzd. Engesztelhetetlen harcot hirdet az eklekticizmus, a metafizika, a moslék-kultúra, a kispolgári szelvelgés ellen.

Célkitűzései nagyszerűek, nemesek, eszközei, amelyekkel ki akarja vívni őket, azonban gyakran kevésbé hatékonyak. Nem annyira meggyőző, mint tényeket szőgez le. Bizonyítás helyett gyakorta él kategorikus értéktételekkel, a dialektika fegyverét néha úgy forgatja, hogy magát is megsebesíti. Nem egyszer ellentmondásba kerül önmagával, máskor, különösen az 1948-ban írt megállapításában, inkább meghökkenett paradoxonjaival. (Érthetetlen például az a kijelentése: »Ez a Rákóczi-felkelés népforradalom volt egyetlen forradalmár nélkül, polgárháború volt egyetlen katonai szervező és hadvezér nélkül.« Egyébként, néhány sorral lejjebb maga is megcáfolja saját állítását.)

Általában könyvében sok a megkezdett és befejezetlen elmefuttatás, gyakran fordul elő különböző változatokban az a mondat: »A kérdésről érdemes volna mélyebben és alaposabban gondolkodni és beszélni.« De ez a mélyebb és alaposabb beszéd a későbbiekben végülis elmarad.

Veres Péter érdeme abban rejlik, hogy felhívja a figyelmet, nem abban, hogy választ ad saját kérdéseire. Könyve se nem tanulmánykötet, se nem műhelytitkok gyűjteménye. Valami a kettő között. Néhány találó vonás egy kitűnő magyar író arcképéhez. (Gera György)

Veres Péter: Próbátétel. 4. kiad. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1951. 156 old.

Veres Péter: Gyepsor. 4. bővített kiad. Bp.: Athenaeum 1950. 119 old.

Veres Péter: Tél a gyepsoron. Bp. Szépirodalmi Kk. 1951. 93 old. (Szépirodalmi kis-könyvtár 35.)

Veres Péter: Pályamunkások. 3. kiad. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1952. 187 old.

Daudet:

TARASCONI TARTARIN

Ifjúsági Könyvkiadó

Tarascon délfancia városka, melynek derék kispolgárai kevély kalandok ki-
szelésével és saját, meg egymás rendkí-
vüli hősiességének csodálatával ütik agyon
az időt. Különben olyan unalmas volna ez
a távlatlan élet, hogy nem lehetne ki-
bírní; délibábokat kell festeni a messze-
ségbe s beleálmogni magunkat — vélhe-
tik őszinte pillanataikban a tarasconiak.

Daudet kedves, esetlen s mégis impo-
zans hőse, a tarasconi Tartarin — kü-
lönösen erős képzelőereje, tetteket köve-
telő izomzata s némi hiúság révén — vé-
gülis megpróbálja átélni, amit ezerszer
végigálmódott. Afrikába indul, oroszlan-
vadászatra, később a Mont Blancot mász-
sza meg s mindkét alkalommal sugárzó
dicsfényben tér vissza honfitársai közé.
E vastaghúsú Hány Jánosnak, aki egyéb-
ként jólelkű francia kispolgár, át kell es-
nie azokon a kalandokon, melyekről ed-
dig csak beszélt — s helyt is áll, ha más-
képp is, mint ahogy álmodozásai köze-
pette elképzelte.

Daudet maga mondja, hogy Tartarin-
ben egyszerre van meg Don Quijote föl-
lengzős tettvágya és Sancho Pansa jó-
zan kényelemszeretete. Don Quijote itt
azért küzd, hogy aztán Sancho Pansa jól-
lakhassék, dicsőségből is, hűsből is. Csodá-
latosan igaz lélekkép ez, s egy társa-
dalmi réteg és magatartás pontos rajza.
A kispolgár egyik jellegzetes típusát áll-
lítja az olvasó elé: azt, akiben erő és
szenvedély is volna tán az alkotáshoz, de
energiáit felőrli az a szürke, lélekölő élet,
melyben csak hétköznapok vannak. Ezért
kivánczik olyan világba, melyben min-
den nap vasárnap, minden nap Kaland
(nagy betűvel). S ha véletlenül — az író
jóvöltából — végül mégis elér vágyai
földjére, maga hőkken meg leginkább,
csellik-botlik, s örül, ha nagyobb szegény
nélkül visszatérhet a langos kényelembe.
Tartarin alakja valóban kedves, Daudet
gúnyolódása valóban szelíd, de a sum-
mája mégis szigorú. Egy életforma csődje.

A könyvet Kálnoky László fordításá-
ban, Ferenczy Béni rajzaival adta ki az
Ifjúsági Könyvkiadó. A fordítás szép és

érzékletes, a rajzok pedig külön méltatást
érdemelnének. Ferenczy Béni tökéletesen
megértette, átérezte Daudet szándékát.
Erőteljes, finom rajzai széretettel és szel-
líd gúnnyal ábrázolják a derék Tartar-
rint és barátait. Oly beszédek e rajzok,
hogy szinte kiegészítik a regény szövegét,
olyasmint is elárulván kedves hőseinkről,
amit a kép tud csak igazán kiemelni.
(Sebestyén György.)

Cervantes: Az elmés nemes Don Quijote de
la Mancha. I—II. kötet. Ford.: Győri Vil-
mos. Sötér István bevezető tanulmányával.
Bp.: Szépirodalmi Kk. 1951. 529 + 644 old.
Garay János: Válogatott költeményei. Kiadta
és bevezetéssel ellátta Angyal Dávid. III.
Garay Akos. Bp.: Lampel Róbert 1904. XXI.
+ 328 old. (Képes remekírók könyvtára 25.)
= Hány János 71—80 old.
Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma. — Uj
Zrinyilász. Szerkesztette: Barabás Tibor.
Illés Béla stb. III. Kass János. Bp.: Szép-
irodalmi Kk. 1953. 433 old. 4 t. (Mikszáth
válogatott művei.)

GAJDAR VÁLOGATOTT MŰVEI

Ifjúsági Könyvkiadó

»Az író feladata, hogy megmagyarázza
a gyermekeknek, az olyan szavakat, mint
Becsület, Zászló, Bátorság, Igazság« —
mondotta Arkagyij Gajdar, az ifjúsági
irodalom egyik legjelentősebb szovjet
művelője.

Ez volt az »ars poetica«-ja annak az
írónak, aki 15 éves korától haláláig tagja
volt a Vörös Hadseregnek; végigharcolta
a polgárháborút s a Nagy Honvédő Há-
borúban halt hősi halált — 37 éves ko-
rában.

Milyen pedagógiai és művészi eszkö-
zökkel sikerült Gajdarnak megoldania a
magaszabta feladatokat? — erre a kér-
désre ad választ ez a több mint 700 oldalt
tartalmazó szépkiállítású két kötet.

Gajdar írásai *érdekesekek*: fordulatos tör-
ténétek, feszült figyelemre kényszerítik
még a nehezen koncentráló gyermekol-
vasókat is: nemcsak az emberi sorsok ka-
landos kialakulása nyűgözi le a 10—14
éves olvasókat, hanem egy-egy játék, gép
vagy egyéb technikai apparátus tüzetes
leírása is jól bevált eszköze az írónak
ahhoz, hogy *fiúolvasói* lázas érdeklődését
ébren tartsa.

De nemcsak értelmileg kötik le ezek a
művek az ifjúságot, hanem érzelmi rá-
hatásukban is sokat jelentenek: a csit-
rik és kamaszok sajátos humorának fris-
seségétől a hősök és vértanúk iránti ra-
jongás és részvét forróságáig gazdag ér-

zelmi élményanyagot nyújtanak a *lány-olvasóknak* is.

A legnépszerűbb regény, a *Timur és csapata* a polgárháború idejét ábrázolja. Timur, a 15 éves fiú és barátai titokban segítik a harcoló vörös katonák itthonmaradt családtagjait. A bevonultak házaít vörös csillaggal jelölik meg, ami annyit jelent, hogy az ott lakókat Timur és csapata védelmükbe vették. Olga és Zsenya — Alexandrov ezredes lányai — magánosan élnek egy Moszkva melletti nyaralótelepen. Sok kedélyes és izgalmas kalandban van részük; de minden bajból és izgalomból kimentik őket Timur és barátai.

(Érdekes megjegyezni, hogy Gajdar regényeinek hőse, a minden derék embert munkával, tettekkel segítő fiúalak a Szovjetunióban — a regény hatására — sokszorosan életrekelt: az olvasmány nyomán egyre-másra támadtak önfeláldozó fiatalok, hős Timurok. Jó példa ez az irodalom felépítmény jellegének arra a mozzanatára, hogy az irodalom visszahat a társadalmi alapra, melyben gyökerезik.)

A *távoli vidékek* c. regényének hőse két kisfiú, egy gépész és egy vasúti őrfia. Az ő kalandjaikon keresztül talál alkalmat az író arra, hogy a nagy társadalmi-politikai változásokat korszakokon által ábrázolja. Így kerül sor az ötéves terv, a mezőgazdaság kollektivizálása, a kulákok elleni harc bemutatására.

Különös bűbájjal szövi két kisfiúnak, *Csuk és Gek*-nek történetét az író. Nagyobb szabású regénye az *Iskola*. Az árzámási iskola kis növendékének, Borisznak sorsa végigvezet bennünket az első világháború végétől az intervenció háborúk idejéig. Borisz pályájának, alakjának ábrázolása kitűnő példa a szocialista realista mű pozitív hősenek jellemfejlődési folyamatára: szemünk előtt zajlik a 15 éves diák foradalmárrá érése az öntudatlanságtól a pártbalépésig. Borisz apjának, a harcos bolseviknak kivégzése meg arra jó példa, hogy a szocialista realista regény optimizmusa nem külsőleges happy-end-mozzanatokra épül, hanem az erkölcsi világrend eszméibe vetett hitének nyugalmára. Ez az a regény, amelyik a legmegrázóbb érzelmi ráhatások mellett a legszélesebb történelmi tájékoztatást is adja a tanulóifjúságnak.

Az érdekes írások között is legérdekesebb és egyben legfilozófikusabb talán a

Dobos története. A »novella picaresca« és a detektívregények lélekzetállító fordulatai zajlanak egy hitvány felnöttek kezébe került, elhagyott kisfiú körül; mind-ezenközben a fiúnak az világosodik meg lelkében, hogy a legnagyobb eszmények nem kerülhetnek egymással ellentmondásba: Goethe »általános emberi«-vé dermedezett eszmevilága — »A vándor éji dala« kapcsán esik róla szó — feloldható és magába képes fogadni a Vörös Hadsereg sajátos, világformáló harcainak lángolását.

S ez a felismerés egyben a két kötet legalapvetőbb mondanivalója.

Igy kap helyet és értelmet a Becsület és Igazság között a Zászló és Bátorság. (Vidor Pálné)

Jemeljanov: *Történetek Gajdarról*. Második bővített kiad. Fordította és jegyzetekkel ellátta Kulcsár István. J. P. Mezer-nyickij rajzaival. Bp.: Ifjúsági Kk. 1954. 154. old. 1 t.

Gajdár, Arkagyij: *Iskola*. Ford. Arkos Antal. 2. kiad. Bp.: Franklin, 1950. 187 old.

Gajdár, Arkagyij: *Timur és csapata*. — *A hóvár parancsnoka*. Ifjúsági elbeszélések Ford. Szöllősy Klára. A verseket Darázs Endre fordította. Vadász György rajzaival. 4. kiad. Bp.: Athenaeum, 1950. 136 old.

Gajdár, Arkagyij: *Távoli vidékek*. Ifjúsági regény. 2. kiad. Ford.: Kóbor Noémi. Bp.: Ifjúsági, 1951. 100 old.

Gajdár, Arkagyij: *Csuk és Gek*. Ford.: Raab Gábor. Kolozsváry György rajzaival. Bp.: Dante, 1948. 76 old.

Gajdár, Arkagyij: *A dobos története*. Ifjúsági regény. Ford.: Szöllősy Klára. Biczó András rajzaival. Bp.: Dante, 1947. 80 old.

Gajdár, Arkagyij: *R: V. SZ: Ifjúsági regény*. Ford.: Koltai Sándor. Kardos Böske rajzaival. Bp.: Révai, 1949. 48 old.

Lisztovszkij:

FELKEL a NAP

Ifjúsági Könyvkiadó

Lisztovszkij regénye, a »Felkel a nap«, a szovjet hadsereget új, érdekes és nemes oldaláról mutatja be. A távoli Buharába, az embertelen kizsákmányolás, a földesurak elnyomása, a nép elmaradottságának országába vezet minket a könyv, a Szovjetunióknak az intervenciók elleni győzelmeinek korszakában.

Orosz földről már sikerült kiűzni a tizen-négy imperialista állam betolakodóit, amikor Turkesztánban még ott rabol, öl és gyújtogat, hurcolja el rabszolgának és »feleségnek« a buharai nőket Enver pasa, Ibrahim bég és mindenre elszánt janicsárjai. A szovjet hadsereg úttalan sziklákon és járhatatlan ösvényeken át

siet a dehkánok (dolgozó parasztok) felszabadítására. Malária és pokoli hőség, szikla-rengetegekben leselkedő ellenség és befurakodó kémek szegnék útját e nagyszerű hadseregnek. Ha lehetne. De ezek a hősök Bugyonnij-katonák s nem ok nélkül reszketnek tőlük az emir seregébe toborzott szedett-vedett csavargók, földesúr-ivadékok és mindenfajta szerencselovagok.

Az író néhány katonát közelebről is bemutat olvasóinak, a győztes csaták történetén át. Nagyon közel kerül hozzánk Liharev, a huszonkilenc éves bátor dandárparancsnok, s még vonzóbb egyéniség bontakozik ki előttünk, amikor megismerjük külsőséges, szovjet emberhez méltó kapcsolatát egy csodálatosan szép és kedves bennszülött leánnyal, Lolával. Nagyon mélyen és sokoldalúan jellemzi Lisztovszkij Marinikát, az egyik század alig húsztíz éves hősfelcserét, aki bátorságban felveszi a versenyt sok szovjet férfival. Érdekes, jól ábrázolt alakja a regénynek Parda, egy üzég fiú, aki a szovjet hadseregbe állva meleg barátságot köt a katonákkal, megtanul írni-olvasni oroszul, s századának egyik legderékabb hőse lesz, aki mindig kész kockáztatni életét saját népéért, bajtársaiért.

Bizonyos, hogy a fiatalok szívesen fogják végigolvasni a »Felkel a nap«-ot. Szeretni fogják a benne leírt katonákat, a nemzetköziség eszméjének valóra váltóit, a szegényparasztok oltalmazóit. Megtanulják belőle becsülni az igazságért folyó harcot, a nehézségek bátor legyőzését. Megismerik belőle távoli népek életét, egykori szellemi és anyagi elnyomódását és egybe tudják majd vetni ezt a Szovjetunióban ma élő tadszik, turkmén és üzég emberek felszabadult boldog életével. E regény bizonyára azért is kedves olvasmánya lesz a magyar ifjúságnak, mert Lisztovszkij rendkívül színesen, élményszerűen mondja el az eseményeket és az izgalmas cselekményekkel végig leköti olvasóit. (Gábor István)

Szedih, Konsztantin: **Vörös kozákok.** Bp.: Uj Magyar Kk. 1950. 759 old.
 Ivanov: **Parhomenko útja.** Bp.: Szikra 1950. 502 old.
 Fagyjev: **Tizenkilencen.** Bp.: Uj Magyar Kk. 1950. 239 old.
 Pervencev: **Kocsubej.** Bp.: Uj Magyar Kk. 1950. 303 old.
 Furmanov, Dimitrij: **Csapájev.** Egy szabadsághős regénye. Bp.: MSZT 1949. 272 old.
 Kerbabajev. B.: **A döntő lépés.** Bp.: Révai 1950. 462 old.

Barát Endre:

A PARLAMENTER

Ifjúsági Könyvkiadó

Steinmetz kapitánynak, a fasiszták által orvult meggyilkolt hős szovjet parlamenterek állít emléket Barát Endre könyve. A téma igazán vonzó és alkalmas arra, hogy magával ragadja a fiatal olvasók képzeletét, hiszen Steinmetz kapitányban bátor embert, jó katonát és bajtársat, igazi példaképet ismerhetnek meg.

A szovjet hadsereg a haldokló Pest előtt áll, körülzárták a harci kedvüket vesztett, morálisan teljesen lezüllött fasiszta csapatokat, csatára kész katyusák és nehézágyúk néznek farkasszemet a várossal — esténként pedig felhangzanak a hangszórók, szárnyal a figyelmeztetés a lövészárkokban lapuló, meggyötört magyar katonák felé. Ilyen drámai feszültségben, fegyverek állandó zaja közt ismerkedünk meg a magyarszármazású Steinmetz kapitánnyal és bajtársaival: a vidám és elszánt Rabutkinnal, Szavcsenkóval, a katonaköltővel, Koliavnov őrzetövel. A front, a harc, igazi vízvázlasztó, csak a bátor és talpig férfiak állják meg a helyüket. Ezek közé a hősök közé tartozik Steinmetz kapitány is, habozás nélkül vállalja az életét veszélyeztető nehéz feladatokat. Vidáman indult el utolsó útjára is, a szovjet hadvezetőség felhívását vitte az ellenséghez. A fasiszták azonban törbeccsálták, nem kímélték a parlamenterek személyének sértetlenségét.

Tulajdonképpen a hős parlamenterek életének csak egy epizódját ismerjük meg, de úgy, hogy mégis kikerekedik belőle egész előző élete. A harcok pihenőiben gyakorta feleleveníti életének főbb állomásait, így az olvasó maga előtt láthatja Steinmetz kapitány egész emberi fejlődését. Az írónak ez a szerkesztési módszere azonban nem mindig szerencsés: Steinmetz kapitány »asszociációi«, amelyekkel emlékeit felidézi, sokszor távolinak, mesterkéltnek, írói fogásnak hatnak. És talán ez az oka annak is, hogy bár a téma sokat ígér, mégsem ragadja magával eléggé a könyv az olvasót, a visszapillantások megszakítják a cselekményt, az igazi szármalást. Steinmetz kapitány alakja nem válik romantikus hőssé. (Maár Gyula)

Dezsényi Béla—Nemes György:
A MAGYAR SAJTÓ 250 ÉVE, I. KÖTET.

Művelt Nép Könyvkiadó

A magyar sajtó története, amelynek első kötete most, második kötete 1954 vége felé kerül az olvasó kezébe, régi nagy hiányt pótol. A bibliográfiai anyag és néhány részlettanulmányon kívül a ma is komolyan számbavehető előmunkálatok hiányoztak. Most ez a mű lehetővé teszi, hogy olvasói, köztük a megyei és járási könyvtárosok átfogóbb képet alkothatnak a magyar sajtó-történetéről és eligazítást nyernek, hogy vidékükön még meglevő és számba nem vett régi hírlapokat, folyóiratokat az elkallódástól megmentsenek.

A hazai kapitalista sajtónak fejlődése — mint azt Mihályfi Ernő a mű előszavában megállapítja — egyre mélyebbre süllyedés volt, rossz lelkiismerettel nem lehetett bátorsága felnézni múltjának magasabb fokaira, vagy éppen azokra a kiemelkedő csúcsaira, amikor a magyar sajtó összeforrott a nemzet szabadságküzdelmeivel. Most Dezsényi Béla és Nemes György tollából megkaptuk a magyar sajtó 250 évének történetét, mint a teljes mű első kötetét.

A munka, melyből sajnálatosan hiányzik az idevágó részletek irodalom és rendkívül nélkülözi egy ilyen szerű műnél kétszeresen fontos név- és címmutatót, már terjedelme miatt is csak jó, használható első vázlata lehet egy teljesebb műnek. Különösen a Dezsényi Bélától írt részletnél érezhető is, hogy a szerzőnek tárgyi tudásánál fogva sokkal több mondanivalója lenne. Pozitív, pontos adatait a magyarországi sajtó kezdetei, harc a magyar sajtó megteremtéséért, küzdelem a szabad sajtóért, a forradalom és szabadságharc sajtója fejezetek alatt sorakoztatja föl az első részben. A mű második részét Nemes Györggyel közösen írták. Ebből az önkényuralom sajtójáról és a nemesi és polgári pártok sajtójáról a kiegyezés utáni fejezeteket Dezsényi Béla, a tőke járószalagján és az imperializmus sajtója az első világháború végéig fejezeteket pedig Nemes György írta.

Csak egy helyen, a kapitalista sajtó kibontakozását megelőzően kísérli meg a

mű a kornak rövid áttekintésével a megfelelő gazdasági és társadalomtörténeti alapvetést, melyből mint alaplól nő ki a sajtó fontos felépítménye. De itt is inkább csak a magyar kapitalista sajtó kibontakozásának technikai és gazdasági feltételeivel foglalkozik Nemes György. Viszont az egyes politikai és irodalmi irányokat tükröző sajtóorgánumok fontos bemutatását, megadja Dezsényi Béla a tőle írt részekben, a magyar publicisztika és újságírás nagy alakjainak megrajzolásával, figyelemmel kísérve a magyar sajtó stílusának, műfajainak fejlődését is. Olykor jó képét adja egy-egy orgánum olvasói szociológiai összetételének is. Nemes Györgynél úgy tűnik föl, mintha valamennyi lapnak azonos osztálytartalma lett volna. A részletek és arnyalatok elmosódnak annak éreztetése mellett, ami a kapitalista magyar sajtó úgynevezett archimedesi törvénye volt: minden lap annyit veszített súlyából, amennyi az általa becsületesen kimondott szociális igazságok mennyisége és minősége volt. Nemes végig jól megérezte a kapitalista sajtószabadság fikcióját, de tárgyi tudást korántsem ad annyit, mint szerzőtársa, hogy csak egy példát említsünk, a kor írói közül kihagyta Ambrus Zoltánt, a legnemesebb tollú magyar írók és újságírók egyikét.

A Mercurius Veridicustól kezdve a felvilágosodáson, reformkoron, forradalmon, kiegyezésen át egész 1918-ig végre olvasható a nemesi és polgári sajtó története. A következő kötetre vár ennek még hiányzó része és az egész magyar munkás-sajtó. Azt hisszük, hogy a mű a további kutatás számára megfelelő első bevezetésnek és a magyar sajtó múltja iránt érdeklődő olvasók számára hasznos útmutatónak bizonyul. Igen jó a legfontosabb sajtótermékeket is bemutató képek megválogatása D. Szemző Piroskától. (Katona Jenő.)

Hubay Ilona: Rőplapok, Újságlapok, Rőpiratok, 1480—1718. Magyar és magyar vonatkozású rőplapok; újságlapok, rőpiratok az Országos Széchényi. Könyvtárban 1480—1718. Összeállította: —Bn.: Orsz. Széchényi Könyvtár, 1948. 307. old.

Dezsényi Béla: A magyar hírlapirodalom első százada. (1705—1805.) Összeállította: —Bp.: Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára, 1941. 67. old.

Ferenczy József: A magyar hírlapirodalom története 1780-tól 1867-ig. Bp.: Lampel, 1887. 510. old.

Szalady Antal: A magyar hírlapirodalom statisztikája 1780—1880-ig. Összeállította: —. Bevezetéssel ellátta Ferenczy József. Bp.: Lampel, 1884. 254. old.

- Pongrácz Alajos, ifj.: Szépirodalmi folyóirataink, 1948-ig. Bp.: Franklin, 1930. 55. old. Különlenyomat a Budapesti Szemle 1930. évfolyamából.
- Kemény György: Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig. Bp.: Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára, 1942. 475 old.
- Dezsényi Béla: Az időszaki sajtó története a Dunatáj országában. Bp.: Gergely, 1947. 72. old. (Documenta Danubiana 2.)
- Gorlupp Alisz: A Magyar Nemzeti Múzeum Hírlaposztálya fennállásának első fél-századában, 1884—1934. Bp.: Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára, 1934. 23 old.

ÚTMUTATÓ TANSZÉKI KÖNYVTÁROK SZÁMÁRA

Összeállította: Sebestyén Géza.

Tankönyvkiadó

(Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára módszertani kiadványai 1.)

Egyetemeink és főiskoláink többszáz tanszéki könyvtárában egymilliónál több tudományos könyv és folyóirat szolgálja a kutatás és az új értelmiség oktatását. E könyvtárak állapota és kezelése sok kívánni valót hagy hátra: kevés a főfoglalkozású könyvtáros, a könyvek nagy része nincs katalogizálva, az olvasószolgálat sokhelyütt kezdetleges. A szovjet könyvtárak példája nyomán az egyetemek és főiskolák központi könyvtárai mind jobban gondjaikba veszik a tanszéki könyvtárakat, megalapozzák a korszerű és egységes könyvtári kezelést, a könyvtárosokat instruálják, a könyvbeszerzés és katalogizálás technikai lebonyolítását fokozatosan összefogják és átvállalják. Ez a fejlődés országos viszonylatban megszervezve még nincs (hiányzik például az a jogszabály, mely az egyetemi és főiskolai központi könyvtárak ilyen feladatkörét részletesen megjelölné!), de sok részeredmény máris céltudatosan szolgálja az egyes egyetemek, főiskolák szervezett könyvtári hálózatának alakítását.

A Műszaki Egyetem Központi Könyvtára módszertani sorozatának első füzeté is ezzel a céllal készült és azt a lehető legközvetlenebbül segíti elő: röviden, világosan tagolva, nem-könyvtáros számúra is közérthető módon tartalmazza azokat az alapismereteket, melyek a Műszaki Egyetem közel száz tanszéki könyvtárában a könyvtárkezelés minimális el látásához szükségesek. Szakmai minimum tehát, melyet a képesített könyv-

tárosok kompendiumként, összefoglalásként, az alkalmilag könyvtárkezeléssel megbízott egyéb dolgozók (tanszéki adminisztrátorok, tanársegédek) pedig szabálykönyvként használhatnak. Igazi jelentősége abban van, hogy egységes ügyvitel megteremtését teszi lehetővé túlzott központosítás nélkül.

Ötvenöt oldalon összefoglalni a könyvtáros munkáját nehéz feladat, itt-ott szükségességgel jár. A füzet összeállítója arra törekedett, hogy e szűk határok között a szorosan vett könyvtártechnikai ismereteken kívül (beszerzés, leltározás, a katalóguskészítés és szerkesztés alapfogalmai, raktározás, a könyvkölcsönzés technikája) keretet is adjon: kitekintést a Műszaki Egyetem könyvtárainak kialakulásában lévő hálózatára, a központi könyvtár nagyüzemi munkájára. Tartalmaz az útmutató ezenkívül a könyvtáros számára fontos adatokat, többek közt a leggyakrabban használt bibliográfiák és referáló lapok ismertetését, a könyv- és folyóiratszállító vállalatok, valamint a legjelentősebb budapesti könyvtárak címjegyzékét. Azok a szabályok, melyeket az útmutató a tanszéki könyvtárak számára megállapít, célszerűek és egyszerűek, ezért alkalmazásuk könnyű és hasznos a könyvtáros számára. A szűkre szabott terjedelem csak egy ponton vált érezhetően hátrányossá, mégpedig az olvasószolgálattal foglalkozó fejezetben. Itt az útmutató szinte kizárólag a technikai ügyvitelt ismerteti és az olvasószolgálat sokrétű feladatkörére, jellegére vonatkozólag inkább csak a központi könyvtárról mondottakban utal. Ez sem elég azonban ahhoz, hogy a tanszéki könyvtáros képet kapjon saját olvasószolgálati teendőiről. A Műszaki Egyetem számos tanszéki könyvtára egy-egy tudományág legteljesebb hazai gyűjteménye, melyet számos külső kutató is igénybe vesz, ezeket a kutatókat ott kell kiszolgálni, könyvvel és tájékoztatással ellátni. Mind a kutatók, mind a diplomatervet stb. készítő egyetemi hallgatók el látására a könyvtárosnak fel kell készülnie és nem nélkülözheti azokat az alapelveket és tapasztalatokat, melyeket tudományos könyvtáraink az utóbbi évek során az olvasószolgálat területén szereztek.

A Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának ez a kiadványa magyar viszonylatban úttörő munka, első képviselője

egy olyan műfajnak, melynek hiányát valamennyi egyetemi és főiskolai könyvtárunk érzi. Mindazoknak a munkája, akik a jövőben egy-egy könyvtári hálózat részére hasonló összefoglaló tájékoztatást kívánnak közreadni, könnyebbé válik, mert a már egyszer jól összeállított anyag nagy részét felhasználhatják. S ha egyes részletekben más megoldások, más szabályok lehetősége is felmerülhet, mégis, fokozatosan elérhetjük az országosan egységes szabályozást és sorra kerülhet egy olyasféle »egyetemi, főiskolai és tanszéki könyvtárak kézikönyve« kiadása, amelyet a Bolgár Népköztársaság könyvtárosai 1953-ban közreadtak. (Pajkossy György)

Gyeniszejev, V. N.: **A könyvtár kulturális munkája.** Ford.: Sebestyén Géza. Bp.: Uj Magyar Kk. é. n. 42 old. (Szovjet ismeretterjesztő kis könyvtár.)

Gyeniszejev, V. N.: **A tömgekönyvtár munkája.** Ill. Ford.: Komlós Imréné. Bp.: Művelt Nép 1953. 261 old.

Artyemjev, N.: **Egy falusi könyvtáros feljegyzései.** Ford.: Belia György. Bp.: Művelt Nép 1952. 56 old. (A könyvtáros kézikönyvei I.)

Kljonov, A. V.: **A könyvtáros vezérkönyve.** Gyakorlati útmutató városi, falusi és üzemi könyvtárak részére. Ford.: Sebestyén Géza. Bp.: MSZT 1949. 202 old.

Sallai István: **A könyvtári munka** (üzemi és falusi könyvtárakban). Bp.: Művelt Nép. 1954. 232 old.

Obrazcov:

HIVATÁSOM

Művelt Nép Könyvkiadó

Obrazcov, miközben saját művészi fejlődésének egyes állomásait vizsgálja kritikus szemmel és rendkívül vonzó, közvetlen megfogalmazásban, nem csupán a bábművészettel foglalkozók számára ad sokrétű tanulságot. Maga mondja könyve bevezetésében: »Nemcsak a bábjátékosok számára írok, hanem a színházművészet más területén működő színészek, rendezők számára is. És szeretném, ha a filmszakemberek, a dramaturgok és diszlettervezők is olvasóim lennének — végül pedig eljutna a könyvem azok kezébe is, akik érdeklődnek a művészetek iránt, noha ez nem közvetlen hivatásuk.« Valóban hasznos minden olvasó számára végigkísérni Obrazcov életútját a gyermekkori benyomásoktól a festőművészet, színészi munkásságon át azokig a báb-magánszámokig, amelyek világhírt szereztek alkotó-

juknak. Világosan kitűnik ennek az életpályának elemzéséből Obrazcov művészi felfogása: a művészetet egységes egésznek tekinti, ahol »az egyes művészeti ágakban fellelhető hasonlóságokat.. az azonos alkotói folyamat adja«. A művészet felfedett »műhelytitkai« teszik a nagyközönség számára is élvezetes olvasmánnyá ezt a könyvet.

A színházi szakemberek munkáját az általános művészeti elvek egyéni megfogalmazásával segíti Obrazcov. Beszél az ábrázolás és a valóság kettősségéről, a nézőtér és a színész kapcsolatáról, a Sztanyiszlavszkij-módszerről, a színészi munka etikai alapjairól, a helyes próbamunkáról stb. Nem tételek, tankönyvszerű szabályokat ad e kérdésekkel kapcsolatban, hanem saját tapasztalatból levont érdekes általánosításokat szögez le.

A legtöbbet természetesen a bábjátékosok tanulhatnak e könyvből. Obrazcov megismerteti olvasóit a bábprodukcziók megalkotásának differenciált folyamatával, egyéni munkamódszerével. Tisztazza a sajátos műfaji kérdéseket. A mit-miért-kinék összefonódó problémáját, a tartalom és mondanivaló helyes arányát, a naturalizmus elfogadhatatlanságát és a bábhagyományok folytatásának kérdését színes példák kritikái boncolásával tárja elénk. Megmutatja végül a bábok különleges kifejezési lehetőségeit: beszámol egyes magánszámairól, amelyek a báb leleplező erejének szolgálatba állításával küzdenek mindenemű emberi gyengeség, hazugság, banalitás — a művészet síkján pedig az igazi művészet mindenfajta pótszere ellen. Példát ad tehát a magyar bábosoknak a szatira éles fegyverének művészi felhasználására. Ez talán a legnagyobb értéke a gazdag illusztrációs anyaggal ellátott könyvnek. (Ispánki János)

Obrazcov, Szergej: **A bábjátéktól a filmig.** A szocialista realizmus tükrében. Ford.: Békés István, Kovács László. Rajzolta Máday Gréte. Bp.: Uj Magyar Kk. 1949. 39 old.

Obrazcov-kiállítás katalógusa. Bp.: Magyar Bábjátékos Szövetség. 1950. 16 old.

Fedotov, A.: **A bábu anatómiája.** Sz. V. Obrazcov az Orosz Szocialista Szövetséges Szovjet Köztársaság népművésze vezetése alatt álló Allami Központi Báb-színház múzeumának anyagából. A rajzokat V. Sz. Scserbakov készítette. Bp.: Népszava (é. n.) 52 old. 8 t.

Kiss István: **A bábjátékos munkájáról.** Bp.: Művelt Nép, 1952. 19 old.

Szegő István: **A bábjátékos-csoportok rendezőjének feladatai.** Bp.: Művelt Nép, 1952. 20 old.

Szokolay Béla: **A marionett-játékról.** Bp.: Művelt Nép, 67 old.